

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 4.

V Ljubljani, dne 1. aprila 1915.

Leto 45.

TOŽBA.

Nič več radosti
v mojem srcu ni,
črna žalost je
legla na moje oči.

Ko cvetel je lan
v jasen solnčni dan,
črna, strašna vest
prišla je do nas.

Dom je osamel,
cvet je ovenel
v oknu, ptiček je
v kletki onemel.

Vojska vstala je,
klic poslala je
do poslednjih koč,
strašni klic na boj.

V uro jutranjo
brat je vzel slovo,
s solznimi očmi
je odšel od nas.

Tedni minejo,
meseci tekó;
ne oglasi se,
kaj je neki z njim?

Ali živ je še?
Rane ga skele?
Ali pa že grob
v dalji krije ga?

Nič več radosti
v mojem srcu ni,
črna žalost je
legla na oči . . .

P. Z.

CVETNA NEDELJA.

Po polju se cvetke budé,
po logih se ptičke glasé
in moje srce
se ž njimi smehljá —
Hej, jutri bo cvetna nedelja!

Zvonove že čujem, kako pojo,
ko mladi in stari veselo gredo
in pisane butare v cerkev neso.
In orgle na koru donijo glasno:
Pozdravljena, cvetna nedelja!

Gnjevoš.

NAD BREZDNOM.

Povest. — Spisal Jos. Vandot.

4.

Inja se je bil privadil popolnoma drvarskemu delu. Ugajalo mu je življenje v temnem gozdu pod belimi snežniki. Drvarji so ga radi imeli, ker je bil vesele in zadovoljne narave. Svoje delo je opravljal z lahkoto in je bil priročen in gibčen. Stari Matija ga je opazoval večkrat; namuznil se je tuptam in je pokimal z glavo. Le včasih se mu je zmračilo čelo; samo takrat, ko je videl Injo, da se pogovarja s Hkavčevim Lojzem. Jezno je udaril ob taki priliki s sekiro po deblu in je zagodrnjal nekaj nerazumljivih besedi.

Lojz je podiral smreko nedaleč od mesta, kjer je vlačil Inja suhljad na velik kup. Ko se je Lojz utrudil, je počival nekaj trenutkov. Stopil je bliže k Inji, pa mu je govoril: »Ali slišiš, Inja? V nedeljo greva gor na Police. Pokažem ti najlepše divje koze. Ujameva gotovo katero. Podarim ti jo, da si prislužiš, kakor bi trenil, deset svetlih kronic.«

Inja je prenehal z delom. Začuden je pogledal Lojza, ki se mu je prijazno smehljajal. Zdelo se mu je, da se drvar norčuje z njim. »Kaj praviš, Lojz?« je vprašal in ga gledal še bolj debelo. »Nikari ne misli, da sem tako lahkoveren kakor Brglezev Jurček.«

A Lojz je pokimal z glavo. »Resnico ti govorim,« je dejal, in obraz mu je bil resen. »V nedeljo zjutraj pojdeš z mano. Boš videl, da ti ne bo žal. Kakor bi trenil, boš imel deset kronic v žepu. Boš videl, da bo tako, ako greš z mano v nedeljo gor na Police.«

Inja je bil poslej trdno prepričan, da govori Lojz resnico. Povesil je glavo, pa se zamislil za trenutek. »A v nedeljo pojdem domov — k maši moram,« je rekel potem. »Zato pa ne morem s tabo na Police.«

Lojz je zamahnil z roko, pa se je zasmel. »Glej ga no! Ne bodi neumen, Inja,« mu je rekel, da bi ga premotil. »Domov greš lahko drugo nedeljo. Mašo pa lahko za enkrat opustiš. Greš pa prihodnjo nedeljo k dvema mašama. Kaj se boš onegavil! Z mano pojdi, in ne bode ti žal.«

Inja se je zamislil. Prijetno so se mu svetile pred očmi kronice, ki bi jih zaslužil na tako lahek način. A zdrznil se je že pri sami misli, da je greh, ako ne gre k maši, ko mu je vendar dana tako lepa priložnost. Vsi drvarji gredo v nedeljo zarano v dolino, da se udeležé v farni cerkvi svete maše. Še zadnjo nedeljo je bil šel z njimi. To so se veselili bratci in sestrice, ko so ga zagledali! Kar skačali so okrog nje in vriskali. Gledali so dvajsetico in desetico, ki ju je izročil materi, rekoč, naj kupi kaj za nje. Vesel dan je bil takrat, da še ne kmalu tako. Ko je odhajal in so ga spet spremljali bratci in sestrice, mu je bilo skoro

bridko pri srcu. A potolažil se je z mislijo, da pride kmalu spet nedelja, in tedaj pride spet nazaj domov.

A zdaj pride Lojz, pa ga prične vabiti na Police. Hej, lepo bi bilo, ako bi si mogel prisluziti lepe kronice! Domov bi jih ponesel in bi jih dal materi in rekel, naj kupi mali Mimici lepo krilce in še lepšo jopico. To bi bila vesela mala sirotica! Kar plesala bi okrog njega in bi jokala samega srčnega veselja... Lepo bi bilo, ako bi se zgodilo tako in bi šel z Lojzem na Police. A sveto daritev bi zamudil in bi storil s tem velik smrtni greh. Oj, da je tako, oj, da je tako!

Inja je premišljeval še vedno in gledal v tla. A tedaj je skomizgnil Lojz z rameni, pa je rekel: »Kakor hočeš, Inja. Rekel sem ti, ker te imam rad. Boš videl, da se boš še kesal.« — Tako je rekel Lojz. Obrnil se je; k svoji smreki je šel, pa je pričel sekati, da je kar jekalo.

Inja je bil še vedno ves zbežan. Na prvi strani je videl svetle kronice in veliko, srčno radost uboge, male Mimice; na drugi strani pa velik smrtni greh, ki se mu je režal kakor nagnusna krastača. Omahoval je semintja — in vlekla ga je izkušnjava, da je že skoro podlegel. A vendar jo je premagal s hrabrim srcem. Zamahnil je z roko, pa je dejal sam sebi: »Čemu mi je treba z Lojzem na Police? Saj bo kmalu konec tega meseca. Tedaj pa dobim svojih deset pošteno zasluženih kronic. Za tiste naj bo vesela uboga Mimica, ker so pošteni. A velik je greh, če človek ne gre v nedeljo k sveti maši.

Tako se je izmuzal Inja srečno iz izkušnjave. Nemirne misli so ga zapustile, in spet je pričel žvižgati in prepevati pri svojem delu. V tem je zavpil ob smreki drvar Lojz: »Hej — ho!« — Držal je za močno vrv, ki je bila privezana ob vejevju, in je vpil nad Injo. Deček je uvidel nevarnost, pa je pobegnil, kjer je stal stari Matija. Lojz je potegnil za vrv. Zahreščalo je nekaj gori — in visoka smreka je padla z glasnim prasketom in grmenjem na tla.

»Lepo je šla,« je zamrmral stari Matija. »Zna pa ta Lojz, zna. Vse ti zna, ti rečem, Inja,« je dejal na glas in se je obrnil k dečku. »Škoda, da ne zna samo dobrega, ampak tudi dosti hudega. Svarim te, Inja, ne bodi dosti z njim, utegne ti škodovati. Prijazen je Lojz navidez; a za to prijaznostjo se skriva dosti grdega. Zato ti rečem, ne bodi dosti z njim.«

Stari Matija se je obrnil, pa je odšel k posekani smreki s cepinom v roki. Inja je gledal za njim, pa se ni mogel načuditi njegovim besedam. Skoro ravno tako je govoril o Lojzu planšarjev stric. Čudno, čudno! A Inja še ni zapazil ničesar slabega na Lojzu. Nasprotno — lepo prijazen je bil Lojz z njim in že marsikaj dobrega mu je storil. Zadnjič mu je pripomogel, da si je na lahek način prisluzil desetico. Sam pa mu je še celo podaril dvajsetico. Še za nedeljo ga vabi na Police in mu obljubuje deset kronic, ako gre z njim. Šel bi Inja, resnično bi šel, ako bi ne bil smrtni greh, če opusti sveto mašo.

Inja je zmajeval z glavo. Čudno se mu je zdelo, zakaj imajo vsi Lojza za hudobnega. Saj ga je sama prijaznost in dobrota. Hm, hm...

Do večera je premišljeval Inja o tem in še celo na pôgradu je mislil o hudobnosti drvarja Lojza. Zaspal je kmalu in se je prebudil šele ob zori. Toda še na potu od kočice mu je jel spet prigovarjati Lojz, naj gre z njim na Police. Govoril mu je sladko in mnogo, in mu je pravil, kako lepo je gori na belih snežnikih. Vseokrog se blesti tam srebrno in zlato, kakor bi bilo vse posejano s srebrniki in cekini. Na skalah pa rastejo bele, velike planinke. Cele trope divjih koz se pasejo tam gori, da jih človek ujame lahko kar z rokami in jih proda Bovčanom za debele tolarje. »Pojdi z mano, Inja. Ne bo ti žal nikoli. Deset kronic ti ne uide. Pojdi z mano jutri na Police, ti rečem še enkrat.« — Tako je sklenil drvar Lojz svoje prigovarjanje in je pogledal od strani na Injo. Nasmehnil se je; ko pa je videl, da deček premišljuje, ga je potrepal po rami. Nato pa je izginil v goščavo.

Inja je bil ves dan zamišljen. Zato mu pa tudi ni šlo delo izpod rok, kakor druge dni. Neprenehoma so mu šumele po ušesih Lojzove besede: »Pojdi z mano na Police!« — Te besede so pa bile tako vabljive, da so vznemirile popolnoma mladeža, neizkušenega drvarčka. Videl je pred sabo svoj borni dom. Pet bratcev in sestric je videl, ki so hodili zakrpani po svetu in niso imeli praznje obleke, da bi šli dostojno k sveti maši. Malo, ubogo Minico je videl, ki je morala nositi pošito krilce, ki je bilo starejši Nežici že premajhno. Malo ga je pošila mati in ga zožila, pa je bilo dobro za ubogo, malo Minico. A Minici bi tako lepo pristojalo novo krilce in nova jopica! Tako lepo bi se smejala, da bi bila radost po vsi hiši.

»Oj, Inček, ali nisem pi-pi-pi?« bi govorila mala, sirotna Minica v svoji novi oblekci. »Poglej me, Inček! K sveti maši bom šla in v cerkvi je lepo.«

Pri teh mislih so postale Inji oči rosne. Tako lahko bi napravil Minici veselje. Samo z Lojzem naj gre jutri na Police, pa napravi Minici to veselje. Lahko si prisluži kakor nihče. A smrtni greh, ki ga stori? Sveto mašo opusti na sveto nedeljo, in Bog mu bo štel to v veliko zlo. In s tem prisluži svoji duši pekel in večno pogubljenje... Inja se je zdrznil. Ozrl se je okrog sebe plašno, kakor da bi se bal, da nekdo posluša njegove misli. Naglo je pričel udrihati s sekiro po lubju, kot bi hotel pregnati izkušnjavo, ki ga je vedno bolj prevzemala.

Toda zle misli ni mogel pregnati. Sredi dela je prenehal, pa je pogledal gor na strme Police, ki so bile polne snega in so se svetile v solnčnih žarkih. »Kaj, ko bi res šel jutri z Lojzem?« je pomislil nanovo. »Saj hočem samo dobro svojim ubogim bratcem in sestricam. Dobri Bogek mi vidi v srce, ki ni hudobno... Če jutri zamudim sveto mašo, pojdem zato prvo in drugo nedeljo dvakrat k sveti maši. In dobri Bogek mi odpusti, pa mi tega ne šteje v smrtni greh... Kaj, ko bi šel? Minica bi jokala od samega veselja, ako bi imela novo krilce in novo jopico...«

In Inji se je spet zbegala duša. Izkušnjavo mu je postajala vedno nasilnejša. Skoro se je ni mogel več otresti. A vendar jo je še premagal

tisti dan. Močno se ji je postavil v bran. Kar oči je zaprl, pa jih je zakril z rokami, da bi ne videl več tistih grebenov, ki so ga tako lepo vabi'i v greh. Oj, ne, oj ne — za ves svet ne gre jutri z Lojzem na Police! Takoj zarano vstane, pa odide z vso naglico v dolino k sveti maši. Samo, da ubeži izkušnjavi, ki mu ne da miru že dva dni.

Deček se je pomiril. Nič več se ni upal ozreti gor na bele snežnike. Tudi Lojza se je izogibal ves dan. Niži enkrat mu ni pogledal v oči. A Lojz se mu je samo smehljaj. Trdno je bil prepričan, da bo podlegel drvarček vabeči izkušnjavi. Zjutraj vstane, pa stopi k njemu. »S tabo grem, Lojz, na Police, da si prislužim deset kronic.« — Tako mu poreče Inja in pojde za njim, kamor bo hotel.

A Inja se mu je umikal. Rdečica ga je obšla, če ga je zagledal oddaleč. Naglo je stopil v goščavo, da bi se prikril. A Lojz ga je zagledal. Za trenutek je postal, pa je vprašal dobrohotno: »Ali greš? Ali si se že premislil?«

»Ne grem, pa ne grem,« je odvrnil Inja odločno. »Greh bi bil, smrtni greh... Resnično ne grem...«

»Kakor hočeš — silim te ne,« je dejal Lojz in se zasmel. A vedel je dobro, da Inja pojde, kakor hitro se zsvita dan. Inja pa je delal, delal radi tega, da bi ne mogel več misliti na zapeljive Lojzeve besede. Izkušnjavo je premagal že dvakrat. Bog ve, če jo bo še sedaj, ko bi prišla še tretjič? Silna bi bila, in nemara bi ji podlegel? — Zato pa se je Inja bal in je delal, delal, da mu je kar kapalo z obraza...

Večeralo se je polagoma, predčasno. Popoldne so bile prišle kdove odkod sive megle, pa so legle na skalnato, s snegom pokrito gorovje. Mrtvaška tišina je legla na zagorski svet, in nič se ni genilo sredi tišine. Le tupatam se je razlegnil hrípav krik dol s skalovja. Divji jastreb je plahutal v gosti megli in je iskal svoje gnezdo.

Drvarji so bili odšli še pred mrakom v dolino. Ostala sta samo dva — Lojz in Peter, ki sta sedela ob ognjišču in sta se pogovarjala. Inja je sedel pred koč na klopici in je strmel v sivi mrak, ki je legal vedno težje na prostrani gozd. Inja pa je premišljeval o domu. Glej, zdajle so povečerjali doma. Zdajle so pokleknili, pa so pričeli moliti večerno molitev. Za tem se oglasi v zvoniku zvon, zvoneč »ave Marijo«. — In Inji se je zdelo, da čuje zvonjenje. Glej, tako daleč je že prišlo, da opomni tudi njega na večerno molitev... In Inja se odkrije, pa prične pobožno moliti.

Noč se je delala, črna noč. Vedno temnejše je postajalo v gozdu, da se niso videli več niti vrhovi najbližjih smrek. In Inja je pričel spet misliti na dom. Že so izmolili v izbi večerno molitev. Za bratca so zmolili očenaš in pristavili: »Da bi se zjutraj zdrav vrnil k nam!«

In tedaj je dvignila mala, siromašna Minica ročice, pa je zamolila: »Ljubi Bogek, daj, da se vrne Inček! Novo krilce in novo jopico naj mi prinese, da bom mogla jutri k sveti maši. Daj, ljubi Bogek! Saj mi je obljubil zadnjo nedeljo...«

Inja je vztrepetal po vsem telesu, ko je mislil sam pri sebi o tem. Oči so mu postale rosne, in v srcu ga je zapeklo nekaj bridkega, da je skočil pokonci. Uboga Minica! Pač se vrne v jutru bratec zdrav in vesel; a lepega krilca in lepe jopice ti ne prinese. Pa boš zajokala, in srce se ti bo kar trgalo velike žalosti. Oj, da . . . Lahko bi šel jutri z Lojzem na Police, pa bi si prislužil denarja. Drugo nedeljo pa bi se že lahko veselila mala, siromašna Minica.

»Kaj, ko bi res šel?« je pomislil Inja. In tedaj je vedel, da je prišla tretjič izkušnja. Ustrašil se je je tako, da se je kar sesedel na klop. Z rokama si je zakril obraz in je zatisnil oči, da bi ne videl ničesar na božjem svetu. Hipoma je stopila iz kočice temna postava in je šla mimo njega, ne da bi ga opazila. Inja je dvignil za trenutek glavo, pa je pogledal. Spoznal je postavu takoj. Bil je Lojz, ki je šel preko trate in je kar naenkrat izginil sredi teme.

Inja je sedel že dolgo na klopi. Kljub temu, da je zatiskal oči in ušesa, so mu vendar vstajale pred očmi lepe podobe in so mu govorile sladke besede. Bila je tretja izkušnja, ki je prišla k njemu, in ta izkušnja je bila tako močna, da ji je podlegel drvarček. In sedaj mu je bilo jasno, da pojde jutri zjutraj z Lojzem na Police, Vedel je, da vstane takoj, ko ga pokliče Lojz in mu poreče: »Vstani, Inja! čas je, da greva na Police . . .«

Deček je onemogel pred silo zadnje izkušnje. Popolnoma se je zbehal. Sam ni vedel, da je sklepal roke in molil: »Ljubi Bog, odpusti mi smrtni greh! Tri nedelje zaporedoma pojdem k dvema svetima mašama, če jo zamudim jutri . . . Ljubi Bog, ne morem drugače! Hudo mi je, če se zmislím na malo, sirotno Minico . . . Odpusti mi, ljubi Bog, in ne štej mi prestopka v zlo . . .«

Tako je premagala izkušnja Košutnikovega Inja. Sam si ni bil v svesti koraka, ki ga je nameraval storiti. Samo malo sestrico Minico je videl pred sabo. Smejal se ji je obrazek v veliki sreči. Drobne, modre oči pa so ga gledale tako veselo, da je postalo Inji mehko okrog srca. »Sirotica uboga! Počakaj še malo, pa boš vesela,« je izdihnil skoro na glas in je strmel predse v temo, odkoder se mu je prikazoval sestrin obrazek.

Hipoma pa je dvignil glavo in je poslušal pozorno. Zdelo se mu je, da čuje neke čudne glasove, ki prihajajo iz črne goščave. Podobni so bili ti glasovi mrmranju človeka, ki sedi v samoti in govori sam s sabo. Inja je poslušal; toda razločiti ni mogel ničesar. Naenkrat pa mu je vstala v glavi misel in spomnil se je starega Slivarjevega Blaža — tistega, ki nabira po gozdovih gobe. Njegovih besed se je domislil in domislil se je tudi bratcev-škratcev.

»Ha, nemara je govoril resnico Slivarjev Blaž?« je pomislil. »Glej nemara zdaj sadé škratci-bratci gobe tod po Kotu? Za dobre dobre, za hudobne strupene . . . Nemara bo pa res, da so prišli bratci-škratci

v gozd? Pa pride jutri sem Slivarjev Blaž, pa bo nabral polno košaro gob. Prijatelj je Blaž bratcem-škratcem, ker je dober človek . . .«

Tisto mrmranje pa je utihnilo kar naenkrat. Tačas pa sta stopila iz goščave drvar Lojz in pastir Klemuc, ki sta se pogovarjala gori v gozdu. Šla sta naravnost v kočo, kjer je že spal edini drvar, ki še ni šel v dolino. Za njima se je zmuznil tudi Inja.

Zagledal ga je pastir Klemuc, pa se je namuznil. Potrepljal ga je po rami. »Ti si fant, ti, Inja,« mu je rekel prijazno. »Povedal mi je Lojz, da greš z njim na Police. Prav, prav — tudi jaz pojdem. Gremo vsi trije.«

»Pa res pojdeš?« ga je podražil Lojz s svojim navadnim smehom. »Hej, Inja, še enkrat te vprašam: pa res pojdeš?«

Inja je povetil glavo. Zadnjikrat mu je ostal v srcu glas, ki ga je zaprosil: »Ne hodi, Inja!« — A glas je hipoma zamrl. Pred dečkovimi očmi se je prikazal spet rodni dom. Zagledal je pet bratcev in sestic v zakrpanih oblekah. Dvigali so proseče roke in so ga gledali. A najbolj spredaj je stala mala, revna Minica. Stala je oblečena v ponošeno, pošito krilce. Njena modra očesca so bila polna solz in žalostna, tako žalostna . . .

Inja se je zgenil. Dvignil je glavo, pa je pogledal Lojza in Klemuca. Potem je pa rekel odločno: »Pa pojdem . . .«

PRED POMLADJO.

Imeli smo možica:
debela njega lica,
iz oglja nos
in plašč snežen,
brez rokavic in bos
je na dvorišču stal.

In žarek solnčni prismejal
se mu je prav v obraz —
in mož se je zajokal.
Vsak dan odslej je manjši
in venomer je tanjši,
da kmalu ga ne bo že kaj . . .

In skoro bo pogreb njegov.
Trobentice in zvončki
v slovo mu zazvonijo,
marjetice in Jurjev cvet
v zemljo ga spravijo — —

Možic, možic,
brez rokavic
pa se je zbal — —!

Oj, danes ni ga nič več tam,
kjer je še včeraj revež
ponižno v solzah stal.

Gnjevoš.

Poljaki v prognanstvu.

ZAVELE SO JUŽNE SAPE.

avele so južne sape, tople in opojne, in so hitele preko mesta in so se izgubile mimogredé v mojo ozko ulico in so me pobožale skozi odprto okno s svojimi mehкими dlanmi in odbežale naprej...

Odložil sem pero in sem se dvignil s stola.

»Pomlad me je pozdravila... nimam dvoma o tem... Od morja, so zavéle južne sape in so me mimogredé obiskale...

Pokril sem se in sem odhitel po strmih stopnicah navzdol na ulico...

V marcu je bilo, mislim, da nekako v prvih dneh. Saj je ležal še sneg ob ograji tik Ljubljance, ves umazan in zaprašen. Kostanji so stali goli in kakor mrtvi, in še niso poganjali popkov. Sklenil sem:

»Na polje grem in nikamor drugam... Naravnost na ljubljansko polje...«

Vso zimo še nisem bil šel niti enkrat iz mesta. Zaprt v mračno, tesno sobico, se nisem bil ganil od mize. Kakor v verige uklenjen sem gledal v tistih dolgočasnih zimskih popoldnevih skozi okno na sivo zidovje hiš, na temne strehe in na očrnele nizke dimnike. Megla je ležala zunaj, težka in neprodirna, kakor v Londonu. Tudi je bilo mraz na ulicah. A ne samó zunaj, tudi v moji poltemni sobici je bilo mraz, da sem se ves tresel in so mi šklepetali zobje kakor še nikdar v življenju. Ponoči sem se vedno pokrtil z odejo preko glave, se zvil kakor jež v klobčič in drgetal od mraza do jutra. Kadarkoli sem pa hodil po mestu, sem se zavil tesno v svoj močno obrabljeni havelok in si potisnil kučmo globoko na oči, tako da nisem videl mimohitečih ljudi... Hudo se mi je godilo takrat pozimi. Treba bi mi bilo plačati stanovanje, toda denarja od nikoder. Niti vinarja nisem imel v žepu. Gospodinja me je gledala že dlje časa zelo nezaupno in postrani. Ni manjkalo dosti, da me ni spodila na ulico... Tako namreč se godi študentu-beraču, ki je navezan le sam nase in na redke usmiljene roke nekaterih dobrih ljudi... Toda vkljub mrazu in vkljub vsem neprilikam sem mislil že takrat na polje izvun mesta. Na pomlad sem mislil in na svojo mladost, akoravno sem bil bliže groba kakor cvetoče poljane...

»Mladost, še si v meni! Zdaj, ko so zavéle južne sape, zdaj šele te čutim in te nikdar ne izpustim...«

Tako sem rekel in sem se napotil prvikrat iz mesta...

Kmalu so bile za menoj ogromne tovarne z visokimi dimniki, in siromašne, nizke predmestne hiše. Samó delavce sem srečaval. Urnih korakov so hiteli mimo mene in so imeli pomazane predpasnike. Tuintam se je zadela obme kakšna sključena, do kolen upognjena starka z molkom v roki in je odšepala za ovinkom naprej...

Še nekaj hiš me je pozdravilo ob cesti, še nekaj zakajenih delavskih kolib in bajt — nato pa se je odprlo pred mojimi hrepenečimi očmi, prosto polje ljubljansko... Zdelo se mi je, kakor da nisem videl še

prav nikdar tega polja. Tako so bile navajene sivega mestnega zidovja moje trudne oči, da so komaj spoznale prelepo raván pred seboj.

Zavil sem na stransko, s travo porastlo poljsko pot in sem šel preko polja. Nebo nad menoj je bilo modro, brezoblačno; pred menoj do daljnih holmov pa sama raván. Mesto za mojim hrbtom pa hrumeče in vrveče...

»Mladost, šele zdaj te čutim popolnoma!«

Napele so se mi prsi in prožen je bil moj poprej težki korak. Pri srcu pa mi je bilo tako sladko in veselo, da bi bil zavriskal in zapel.

In zopet so zavéle južne sape... Preko valujočega polja so zavéle; in zopet so me pobožale gorke, mehke dlani po licih...

»Pomlad me pozdravlja... Od sinje Adrije so zavéle te južne sape... o, te mehke sape poznam dobro!«

Spomnil sem se, kako se mi je bilo godilo o velikih počitnicah ob Adriji. Več kakor teden dni sem bival v Trstu. Vsak večer, ko je legal na šumno obmorsko mesto somrak, je prišel k meni moj prijatelj Angelo, mlad, cvetoč fant pri osemnajstih letih, po poklicu mornar brez posla. In odpravila sva se iz mesta proti Miramaru. Ko sva bila na prostem, sva zavila v klanec in sedla. Pod najinimi nogami je pljusvalo morje, in valovi so prepevali večerno pesem... Vsepolno bark je nosila drhteča Adrija na svojem mehkem naročju, in preko njene ponosne glave z zlatimi solnčnimi lasmi so krožili urnoleteči galebi... Ko se je pogreznilo solnce za morjem in je nastopil popoln mrak, je dihala Adrija tako mehko in toplobožajoče v moja in Angelova lica, da sva ostala mnogokrat pozno v noč na prostem in pozabila na mesto, za ovinkom temno hrumeče, v svitu električnih luči... To so bili gorki dihi iz Adrijinega kristalnega in drhtečega naročja... Ah, te mehke južne sape so mi bile zdaj dobro znane...

Šel sem dalje preko polja in radostno je bilo moje srce. Zakaj južne sape se objemale moj obraz; čutil sem se močno pomlajenega in okrepčanega. Saj sem tudi čutil, da se že res bliža pomlad. In vzkliknil sem sam sredi prostranega polja: »Pomlad, daj mi moči!«

Južne sape so véle okrog mojih lic, prsi so se mi širile in čutil sem se močnega kakor še nikdar poprej...

Ni bilo še prave pomladi, tiste kipeče, bujne pomladi, ko vse cvete in dehti. Toda prvi znaki pomladi so se že pojavljali vsepovsod, kamorkoli sem se ozrl: žito je klilo, kraj poljske poti so že modrele ponižne vijolice, so že zlatele trobentice, so že beléli in bingljali zvončki s svojimi nežnimi glavicami. Vendar je bilo še vse kakor v povojih, ne še popolnoma razvito, in vse pričakovalo nestrpno toplejšega solnca, gorkejšje luči... Domislil sem se tistih davnih mladih dni, ko sem bil še doma. Kako smo pričakovali takrat otroci pomladi! S kakim veseljem smo hodili gledat na polje, če že rastejo morda vijolice in trobentice!... V dolgih plastéh je še ležal po travnikih sneg in se je počasi tajal — otroci smo pa že iskali cvetic... Dobro se tudi še spominjam, kako sem šel iskat s teto Lenko vijolic za mater. Bilo je to neke najbolj za-

lostne pomladi, kar jih pomnim. Bolni so ležali mati, na smrt bolni, že tri dolge mesece, da so se komaj genili. Mračno je bilo v sobi, postelja pa je bila obrnjena proti oknu in okno je moralo biti ob lepih dnevih odprto, da je prihajal zdrav zrak v sobo. Tako je prišla pomlad, potegnil je gorák južni veter, in mati, napol že v grobu, so začutili tisto gorko južno sapico in so takoj vedeli, da se bliža pomlad. Takrat jih je zgrabilo v prsih in okrenili so glavo proti oknu, mimo katerega so letale lastovke... Neizmerno so ljubili mati cvetice. Tudi zdaj so si jih zaželeli... In odpravila sva se iz hiše, Lenka in jaz... Lep pomladanski dan je bil, solnce je pripekalo nenavadno gorko, in sneg, ki je ležal za plotovi in za drevjem v senci, se je tajal čudovito hitro. Pot je zavila kmalu s holma navzdol, in bil sem z Lenko v dolini. Krenila sva mimo Medvedove gostilnice, pred katero je stal stric Martinek. — »Kam?« — je vprašal stric smehljaje se in je zamahoval z roko. — »Po vijolice za mater!« je rekla Lenka namesto mene. — »Kaj pa? Ali res?« — »Res...« — Lenka se je zasuknila na peti in šla sva skozi vas proti potoku, ki je pošumeval pod Jatno tik bele ceste. — »Na ono stran pojdiva! Tam je dosti cvetic...« je svetovala Lenka. Zavila sva preko lesenega mostu in nato mimo podrte Juševarjeve kolibe, kjer je premda rado strašilo, samó zato, ker je bil baje nekdanj mešetar, stari Juševar, znan goljuf. V velikem ovinku se je ognila Lenka te kolibe, in tudi jaz sem se je ognil. Zakaj zelo naju je bilo strah. — »Hitro, Lenka!« — In skoro tekla sva po travniku navzgor proti temni smrečini. Vrhu travnika sva sedla. Poldan je zvonilo. Tisti tenki jagnjeniški zvon je pal takó otožno in milo, da se mi je storilo nehoté hudó pri srcu. Potem se je pa oglasil zvon s Kuma. Težko in veličastno so doneli njegovi glasovi, kakor da se zavedajo sami svojega mogočnega vpliva. Na Ključevici pa je ječalo in zdihovalo. Tako ječi in zdihuje do vratu v zemljo zakopan človek, ko se domisli prostosti in zahrepeni po nji... Končno so zvonovi utihnili. Lenka in jaz sva pričela nabirati cvetice. Toda čudo božje! Trobentic in zvončkov je bilo povsod dovolj — vijolice pa niti ene nikjer!... »Mati pa imajo vijolice najrajši,« je rekla Lenka. To sem jaz sam ravno tako dobro vedel... Do mraka sva iskala vijolic. In res sva jih nekaj našla. Takrat je vzkliknila Lenka: »Poglej, tukaj!... Vendar enkrat...« — In kakor odrešenje naju je prešinilo obadva...

O mraku sva se vrnila. Matí so se smehljali in so vzeli šopek v roke... Ko so ozdraveli, je bila pa pomlad tako lepa in topla kakor še malokdaj; vsaj meni se je tako zdelo...

Domislil sem se tisti dan one pomladi in sem se pričel vračati s polja proti mestu. Še vedno so véle južne sape in me božale po licih. Mladostna pomlad je cvetela v meni...

Poln mladosti sem se vrnil v mesto...

Cvetinomirski.

NAŠ TINČE BO VOJAK!

Pripoveduje Janko Leban.

Gospod Dragan je bil uradnik pri okrajnem sodišču malega mesta L. Imel je sina Tinčeta, ki je obiskoval tamošnjo deško ljudsko šolo. Bil je brihten dečko in ves vnet za vojaški stan. Če ga je oče vprašal: »No, Tinče, kaj pa bi bil rad?«, se je takoj navdušeno odzval: »Vojak, vojak bodem, ljubi atej!« —

Pa ni čuda, če je Tinče imel toliko veselja do vojaštva. Saj je bil dobil za god sabljo, puško in čako. Če je le čas imel, opasal si je sabljo ter stopal kakor korenjak. Ob tem je pa gledal tako mrko, kakor da je sam Napoleon, da so se ga bali vsi njegovi tovariši. Če je streljal s svojo puško, živa duša ni bila varna pred njim. Ko je pa nekoč po neprevidnosti zadel domačega psa Azorja v tacco, da je ta milo zacvilil, bilo bi kmalu konec njegove vojaške službe. Oče Dragan je hotel Tinčeta kot vojaka poslati v pokoj ter zapreti njegovo puško v omaro. Toda Tinče je znal prositi, lepo prositi. In posrečilo se mu je res, da je s prošnjami ganil strogega očeta, ki mu je naposled dovolil, da sme še nadalje nositi puško. Seveda mu je bilo treba biti odslej bolj previdnemu.

Nekega dopoldne, o šole prostem dnevu, je prišlo nekoliko vojakov v L., zakaj v bližini so se imele vršiti velike vojaške vaje. Oče Dragan je Tinčeta vzel s seboj, da vidi vojake. O koliko veselje je bilo za Tinčeta, gledati svetle vojaške obleke, in kako so vojaki moško stopali! Ko je pa še zadonela vesela vojaška godba, tedaj pa Tinče ni mogel več strpeti. Ponosno je korakal pred očetom gorindol in oči so se mu bliskale samega navdušenja. Sedaj pa očetu ni bilo treba šele vprašati, nego Tinče je sam veselo vzkliknil: »Oj, kako rad bi bil jaz vojak!« —

»Nu, prav,« ga zavrne oče, smehljaje se, »počakaj, da odrasteš, potem bodeš lahko vojak!« —

Toda resnica je, da se misli in želje otrok spreminjajo, kakor se spreminja mesec na nebu. Česar si otroško srce poželi zjutraj, o tem velikokrat zvečer že ničesar več ne ve! —

Popoldne je Tinče šel na izprehod ter s puško na rami in s sabljo ob boku pel pesmico, ki se jo je bil naučil v šoli:

Med vojake kdor hče priti,
puško dobro naj dobi,
dobro mora jo nabiti,
z njo sovragu naj grozi.
Deček, boš li kdaj vojak,
spev zapomni si mi tak:
hop in hop! in hop in hop!
teci mi, konjič, v galop!
Deček, boš li kdaj vojak,
spev zapomni si mi tak:
Teci vedno čvrsto mi, konjič, v galop:
Hop, hop, hop!
brž v galop! —

Ves navdušen je bil zopet za vojaški stan. Slučaj pa nanese, da ugleda, ko se ozrè, pred seboj starega moža. Imel je velike brke, na glavi vojaško kapo, na prsih svetlo svetinjo, a v roki debelo palico. Nanjo se je opiral, zakaj imel je leseno nogo in ni mogel dobro hoditi.

Tinče se mu bliža ter ga sočutno vpraša:

»Kako li to, da stopate le ob eni nogi? Kaj so Vam naredili z drugo?«

»To ti hočem kmalu povedati, dragi deček,« odgovori starček.

»Lej, ko sem bil jaz še tako majhen, kakor si ti, sem si vedno želel, biti vojak. Bil sem ves srečen, če sem slišal vojaški boben ter gledal dohajajoče vojake.

Ob vojaških marših sem veselo stopal poleg vojakov. Ko sem dorastel, sem res bil sprejet med vojake. Takrat je bila huda vojna in moral sem tudi jaz na bojno polje. Kroglje so frčale okrog nas, kakor bi toča padala in dušil nas je strelni prah. Sovražnik je stal na hribu in mi smo dobili povelje, da ga zapodimo v beg. ‚Naskočite sovražnika!‘ je zapovedal naš poveljnik. In završali smo proti hribu, kakor bi nas nesla sapa. Že smo bili blizu gori, ko me zadene sovražna krogla v nogo in mi jo malone zdrobi. Kakor hrast pod sekiro, sem padel na tla.«

»O, o!« zakriči Tinček in se prime za nogo, kakor bi se hotel prepričati, če jo še ima. Potem pa vpraša bojazljivo: »Kaj ne da, to pa boli?« — »Bolí, bóli! In še kako, ljubi deček! Nekaj časa sem obležal brez zavesti, a potem so me naši nesli iz vojne gneče na zdravniško postajo, a kasneje v bolnico. Tu so mi odrezali nogo ter mi pritrdili leseno. Odtedaj hodim le prav počasi, kakor vidiš.«

Ko je vojak šepaje odhajal, je Tinče dolgo pomilovaje gledal za njim. Vračajočemu se domov pa je dečku bila glava polna težkih misli. Njegove sanje, da bi kdaj postal vojak, so se razpršile ob vojakovi leseni nogi v prazen — nič!

Zvečer je oče Dragan sedel pri mizi s svojimi prijatelji, pripovedovaje jim, kako rad bi njegov Tinče postal vojak. Poklical je dečka v družbo, objel ga ter povprašal: »Tinče, kaj bi pa ti rad postal?« Mislil je, da dobi znani, stari odgovor. Toda Tinče je pomislil na vojakovo leseno nogo ter očeta iznenadil z odgovorom:

»Ne maram več postati vojak, ata!«

»Kaj, tako hitro si se premislil?« vpraša oče ves začuden. Tinček pa mu pove, kaj se je zgodilo in kaj je slišal.

»Da,« odgovori oče smehljaje se. »Vsak stan ima svoje veselje in svoje težave. Vojak mora čuvati domovino ter jo braniti pred sovražniki. Seveda ga mora navdajati velika ljubezen do domovine in imeti mora tudi dovolj poguma; ne sme se bati niti sabelj niti krogel sovražnikovih. Ko se pa kot zmagalec vrača v domovino, uživa veliko čast in veselje!

Visoko ga spoštuje vsak,
ki v vojni kaže se junak:

sè spevi ga pozdravljajo,
s svetinjami proslavljajo.

Saj si bral o našem slavnem junaku Andreju Čehovinu, ki se je v vojni na Laškem l. 1848. in 1849. tako hrabro nosil, da je bil deležen najvišjega vojaškega odlikovanja ter je bil povzdignjen celo za barona? — Dal Bog, da se tudi ti ne odvrneš tako lahko od ljubezni do kake reči, ko dorasteš! Kdor hoče postati kaj imenitnega, ta se mora tudi žrtvovati in ni se mu zbiti nikake nezgode!»

VELIKONOČNI ZVON.

Le pevaj, pevaj, sladki zvon,
le pevaj pesem radostno,
oznanjaj srečo, radost, mir
čez vas, poljano in goro!

Le pevaj, pevaj, mili zvon,
tolažbe v vsako lij srcé,
da tudi bedni Minici
se posuše grenké solzé —

oh, oče njen je šel v vojsko,
a Bog bo poskrbel za njo.

Jak. Soklič.

DEKLAMOVANKE.

5. Bolezen.

Naša pridna kravica,
naša lepa šeka,
je zbolela — a za njo
ni dobiti leka.

Mati so dejali:
»Kašlja kravica,
morda ji je škodila
kaka travica.«

In so rekli oče:
»To je hudo to:
prišlo pač med krmo
kurje je pero — — —«

Stric pa presodili
bol so kravice:
»Preveč se najedla
je otavice.«

Mati vse umetnosti
za bolezní kravje
so poskusili, da bi
ji vrnili zdravje.

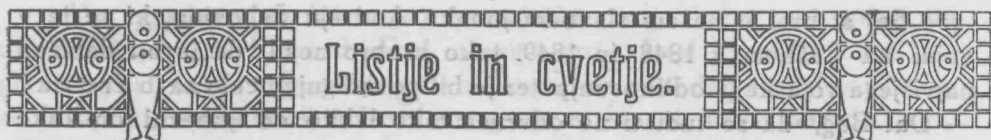
Oče bili so v skrbeh:
»Kam bo to prišlo?«
Stric so jih mirili:
»Ne bo tak hudo!«

Kravica ni jedla
ves dan in vso noč —
v jutro pa zamukala:
»Zdaj pa s postom proč!« — —

Oj ti pridna kravica,
naša lepa šeka,
Bog ti dolgo zdravje daj,
ti pa nam še mleka!

Jože Plot.

Resnice in bodice.

Trosi Maksimov.

5.

Staro seme redkokdaj kali —
stara glava težko se uči.

6.

Če si kdaj posebno jezen,
bodi toliko oprezen,
da orožja ne pograbiš
in posledic ne pozabiš.

Kratkočasnici.

1. Berač nagovori na cesti imenitnega gospoda: »Ljubi moj gospod, nogo sem izgubil.« Gospod gre kar dalje in zamrmra: »Ljubi prijatelj, jako mi je žal, pa jaz je nisem našel.«

2. Na kolodvoru. Potnik: »Dragi gospod, ali bi mi ne hoteli povedati, kdaj se odtoč odpelje zadnji vlak.« — Popotnik: »Ah, predragi! Tega pač midva — Vi in jaz — ne bova doživela!«

Modrost v pogovorih, domačih in tujih.

Glas.

Dober glas seže v deveto vas. — Lepe pesmi glas seže v deveto vas.

Več je vreden pošten glas nego srebrn pas.

Glas ljudstva je glas božji.

Glas angelski, pesem vražja. (*Zloraba naravnih darov. Tudi: zvito zapeljevanje.*)

Kdor je na slabem glasu, je napol obešen (napol mrtev).

Kdor je na glasu, da zgodaj vstaja, lahko spi do poldne.

Dober glas se hitro izgubi.

Dober glas je veliko vreden. — Dober glas je zlata vreden. (*V raznih pomenih o dobrem imenu, o pevskem nastopu, pri glaso- vanju itd.*)

Tako se iz gozda glasi, kakor se vanj kriči.

Glasove je treba tehtati, ne šteti. (*Pri posvetovanju n. pr.*)

Glavar.

Denar glavar. _____

Odgovor na šaljivo vprašanje št. 3.

Dvogovor.

Prav so rešili: Divjak Vera in Štefa na Studencu pri Ljubljani; Šeško Ivan, Brdo pri Planini; Kodelja Hermina in Perpar Marija, učenki V. razr. v Gorici; Bischof Mirica, Rudica in Hedica, v Ljubljani; Košir Mirko, učenec IV. razr. v Spod. Siški; Mira Tavčarjeva v Petrovi vasi; Kosi Tončka, nadučiteljeva hčerka v Središču; Valjavec Mici in Anka, Erjavec Pepca, Dolinar Rozina, Paleček Franica, Župnek M., Radanovič Nevenka, Solar Tinica, Bergmann Alojzija, Hafner Marica, Piškur Tonči, učenke uršul. šole v Škofji Loki; Festetics Zdenka, Banski dvor pri Vinici; Cvek Justina, Gulič Avrelja, Rauber Francka, Starc Marija, Bole Pavla, Živec Frančiška, Žiberna Pavla in Marija, Sonč Pavla in Marija, Taučer Pavla, Petelin Frančiška, Grmek Evgenija, Može Bernarda, Ukmar Marija, Fischer Julka, Babič Franica, Piciga Olga, Mahnič Marija, Sabadin Marija, Munih Justinka, Grižon Rozalka, Fischer Elza, učenke III. raz. pri šolskih sestrah v Tomaju, Prohinar Henrik, učenec IV. razreda v Kamniku.

Rešitev rebusa št. 3.

Naš polk je na poti v boj.

Prav so odgovorili: Divjak Vera in Štefa na Studencu pri Ljubljani; Kodelja Hermina in Perpar Marija, učenki V. razr. v Gorici; Košir Mirko, učenec IV. razr. v Sp. Siški; Kosi Tončka, nadučiteljeva hčerka v Središču; Valjavec Mici in Anka, Erjavec Pepca, Dolinar Rozina, Paleček Franica, Župnek M., Radanovič Nevenka, Solar Tinica, Bergmann Alojzija, Hafner Marica, Piškur Tonči, učenke uršul. šole v Škofji Loki; Festetics Zdenka, Banski dvor pri Vinici, Fischer Elza, učenka III. razr. pri šolskih sestrah v Tomaju, Prohinar Henrik, učenec IV. razreda v Kamniku.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5:20 K za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravnništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.

Izdaja društvo „Pripravniki dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.